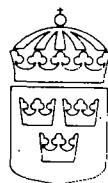

Konstitutionsutskottets yttrande

1985/86:5 y

om datapolitik och integritet, m. m.

KU
1985/86:5 y

Till finansutskottet

Finansutskottet har berett konstitutionsutskottet tillfälle att avge yttrande över proposition 1984/85:220 om datapolitik jämte motioner såvitt propositionen och motionerna rör utskottets beredningsområde.

Utskottet begränsar sitt yttrande över propositionen och de med anledning av dessa väckta motionerna till de delar som rör integritetsproblem och angränsande frågor.

Utskottet överlämnar i detta sammanhang med eget yttrande även vissa motioner som hänvisats till konstitutionsutskottet under den allmänna motionstiden 1985. Ifrågavarande motionsyrkanden sammanfaller i betydande grad med de till finansutskottet i anslutning till propositionen hänvisade motionerna. I ett särskilt betänkande (KU 1985/86:8) behandlar konstitutionsutskottet vissa motionsyrkanden rörande reglering i grundlag av integritetsfrågor på dataområdet.

Motionsyrkandena

Till KU hänvisade motioner

I *motion 1984/85:452* av Ulf Adelsohn m. fl. (m) yrkas

11. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om en översyn av reglerna för ansvarighet vid förande av dataregister.

I *motion 1984/85:572* av Lena Öhrsvik (s) yrkas

att riksdagen hos regeringen begär en skyndsam översyn av tryckfrihetsförordningens tillämpning på dataprogram och hithörande frågor.

I *motion 1984/85:1177* av Christer Eirefelt (fp) och Lars Ahlström (m) yrkas

att riksdagen beslutar att hos regeringen begära ändring i datalagen så att samkörning av ADB-register, vilka berör företagsförhållanden, endast tillåts om Företagens uppgiftslämnardelegation tillstyrkt detta.

I *motion 1984/85:1493* av Bengt Westerberg m. fl. (fp) yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om tillämpning av en striktare praxis av skadestandsregeln i datalagen,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om en komplettering av 10 §

datalagen om rätt till registerutdrag i enlighet med motionens förslag,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om samkörning mellan register och personuppgifter,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om datahantering och offentlighetsprincipen.

I *motion 1984/85:2232* av Lars Tobisson m. fl. (m) yrkas

1. att systemet med särskilda registerlagar väsentligt utvidgas i syfte att ytterligare begränsa utrymmet för samkörning,

2. att myndigheternas rätt att insamla, registrera, lagra och vidarebefordra personuppgifter begränsas,

3. att riksdagen begär att regeringen tillsätter en delegation med uppgift att föreslå minskningar i medborgarnas uppgiftslämnande för att därigenom stärka den enskildes integritetsskydd och rättssäkerhet,

4. att riksdagen beslutar med verkan fr. o. m. den 1 juli 1985 ändra 25 § datalagen, 23 § kreditupplysningslagen och 19 § inkassolagen (som samtliga har exakt samma lydelse) enligt följande som *Motionärernas förslag* betecknade förslag:

Nuvarande lydelse

Talan mot datainspektionens beslut föres hos *regeringen* genom besvär. Justitiekanslern får föra talan för att tillvarata allmänna intressen.

Motionärernas förslag

Talan mot datainspektionens beslut föres hos *regeringsrätten* genom besvär. Justitiekanslern får föra talan för att tillvarata allmänna intressen.

I *motion 1984/85:2717* av Gunnar Hökmark (m) yrkas

1. att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående den enskildes rätt till personuppgifter om sig själv,

2. att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående andra sökbegrepp än personnummer i SPAR,

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag till åtgärder för att begränsa uppgiftslämnandet,

4. att riksdagen hos regeringen begär en utredning angående olika välfärdssystemers inverkan på den enskildes integritet,

5. att riksdagen hos regeringen begär lagförslag som innebär att särskild lag skall krävas för uppgiftsinsamling och registrering,

6. att riksdagen hos regeringen begär lagförslag som innebär att särskild registerförare skall finnas för personregister,

7. att riksdagen ger regeringen till känna att dispensgivning för datasamkörningar bör vara mer restriktiv än vad som hittills varit fallet,

I *motion 1984/85:2718* av Gunnar Hökmark (m) yrkas

att riksdagen hos regeringen begär åtgärder för att myndigheters kommersiella försäljning av statistik baserad på insamlade personuppgifter skall upphöra.

I *motion 1984/85:2749* av Bengt Kindbom m. fl. (c) yrkas

1. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om uppskov med införande av nya regler i datalagen

m. fl. lagar i avvaktan på resultatet av DOK:s arbete,

KU 1985/86:5 y

2. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om inriktningen av offentliga sektorns utveckling,

3. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att en parlamentarisk utredning angående de framtida telekommunikationstjänsterna tillsätts i enlighet med vad som angetts i motionen.

Till FiU hänvisade motioner över vilka KU yttrar sig.

I motion 1984/85:3243 av Rune Rydén och Lennart Blom (m) yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att systemet med särskilda registerlagar väsentligt utvidgas i syfte att ytterligare begränsa utrymmet för samkörningar,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att myndighetenas rätt att insamla, registrera, lagra och vidarebefordra personuppgifter begränsas,

3. att riksdagen begär att regeringen tillsätter en delegation med uppgift att föreslå minskningar i medborgarnas uppgiftsskyldigheter och därigenom stärka den enskildes integritetsskydd och rättssäkerhet,

4. att riksdagen beslutar att regeringsrätten och icke regeringen skall vara besvärinstans i frågor rörande datalagen, kreditupplysningslagen och inkasolagen i enlighet med motiveringar och detaljförslag i motion 1984/85:2232.

I motion 1984/85:3244 av Göthe Knutson m. fl. (m) yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om dataindustrin, telemonopolet och integritetsskyddet med avslag på propositionens förslag i motsvarande delar.

I motion 1984/85:3245 av Bengt Kindbom m. fl. (c) yrkas

1. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om målsättningen för och behovet av en helhetssyn på datapolitiken,

2. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om uppskov med införandet av nya tillämpningar baserade på personnummer, samkörning av dataregister m. m. i avvaktan på DOK:s förslag,

3. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om bibehållande av datadelegationen,

I motion 1985/86:23 av Lars Tobisson m. fl. (m) yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att systemet med särskilda registerlagar väsentligt utvidgas i syfte att ytterligare begränsa utrymmet för samkörningar,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att myndighetenas rätt att insamla, registrera, lagra och vidarebefordra personuppgifter begränsas,

3. att riksdagen begär att regeringen tillsätter en delegation med uppgift att föreslå minskningar i medborgarnas uppgiftsskyldigheter och därigenom stärka den enskildes integritetsskydd,

5. att riksdagen beslutar att regeringsrätten och icke regeringen skall vara besvärinstans i frågor rörande datalagen,

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna behovet av en snabb lagreglering av dataanvändningen i arbetslivet.

I motion 1985/86:25 av Björn Molin och Margitta Edgren (båda fp) yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tillämpning av datalagen för att åstadkomma ett förbättrat skydd för den personliga integriteten,

2. att riksdagen beslutar att socialstyrelsens arbete på ett centralt slutenvårdsregister bör upphöra i avvaktan på data- och offentlighetskommitténs förslag,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen och därmed data- och offentlighetskommittén till känna vad i motionen anförts om vidgad tillgång till offentlig information, med särskild uppmärksamhet på integritetskänsliga och sekretessbelagda uppgifter,

I motion 1985/86:26 av Gunnar Hökmark (m) yrkas

1. att riksdagen avslår regeringens förslag till riktlinjer för den framtida datapolitiken,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående socialstyrelsens slutenvårdsregister,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående rätten att begära att den egna patientjournalen ej förs på data,

5. att riksdagen hos regeringen begär förslag till åtgärder för att begränsa myndigheters rätt att insamla, registrera, lagra och vidarebefordra personuppgifter,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående myndigheters försäljning av personuppgifter,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående en striktare tillämpning av de krav offentlighetsprincipen ställer.

Data- och offentlighetskommittén (DOK)

Regeringen tillsatte våren 1984 en parlamentarisk utredning om användningen av personnummer både inom den offentliga och den enskilda sektorn (dir. 1984:27). Utredningen bör kartlägga den nuvarande ordningen och belysa de fördelar och nackdelar som är förenade med bruket av personnummer. Den bör bl. a. granska om användningen av personnummer kan medföra otillbörligt intrång i den personliga integriteten. Kommer den fram till att en viss användning av personnummer kan medföra risk för integritetskränkningar bör den ta ställning till hur detta hot skall kunna avvärjas och föreslå lämpliga åtgärder. I direktiven redogörs bl. a. för omfattningen och användningen av personnummer vid uppgiftslämnande. För att belysa i vilka olika sammanhang personnummer används finns anledning att återge följande ur direktiven:

Personnumret används framför allt som hjälpmedel vid identifiering av personer. Det är också vanligt att personnumret används som sökbegrepp i ADB-stödda personregister och som kopplingsbegrepp när man vill samköra

flera personregister.

Jag har redan sagt att personnumren utnyttjas i folkbokföringen. En omfattande användning av personnummer förekommer också inom andra delar av den offentliga sektorn, t. ex. inom skatteförvaltningen, hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Även inom den enskilda sektorn används personnumren i betydande omfattning.

Ett flertal författningar innehåller regler om att personnummer skall eller bör anges i inlagor till myndigheter. Som exempel kan nämnas bestämmelser om taxering, skatt och uppbörd, tull, prisreglering, folk- och bostadsräkning, val, förundersökning, rättegång, lagsökning, utmätning, ordningsvakter, pass, jakt, vapen, inkassoverksamhet, kreditupplysning, arbetslöshetsförsäkring, försäkringsrörelse, aktiebolag, utländska förvärv av svenska företag och fast egendom i Sverige, handel med skrot och begagnade varor, yrkestrafik, transportförmedling, biluthyrning och körkort.

I andra sammanhang inom såväl den offentliga som den enskilda sektorn kan krav på personnummer grundas på avtal av olika slag. Det förekommer inte sällan att den som beställer en vara eller tjänst krävs på uppgift om sitt personnummer. Den enskildes möjlighet att avstå från att uppge sitt personnummer är i praktiken ofta begränsad, om han vill ha varan eller tjänsten.

Som ett resultat av att uppgifter om personnummer lämnas till myndigheter, företag etc. förekommer sådana uppgifter i ett stort antal ADB-register både inom den offentliga och den enskilda sektorn.

Inom den offentliga sektorn förs register med personnummer över t. ex. skattskyldiga, fastighetsägare, vissa funktionärer i aktiebolag, bilägare, körkortsinnehavare, straffade, patienter, blodgivare, bostadssökande och elabonnenter.

Inom den enskilda sektorn förs register med personnummer över t. ex. anställda, köpare, prenumeranter, hyresgäster, leverantörer, kontokortsinnehavare och föreningsmedlemmar.

I tilläggsdirektiv (dir. 1984:48) till DOK har dess utredningsuppgifter vidgats. Utredningsuppdraget sammanfattas av justitieministern på följande sätt:

Under senare år har användningen av ADB inom den offentliga sektorn blivit alltmer utbredd. Detta har medfört vissa problem vid tillämpningen av bestämmelserna om allmänna handlingars offentlighet. Problemen hänger framför allt samman med att tryckfrihetsförordningens (TF:s) bestämmelser härom är utformade i första hand med tanke på traditionella pappersdokument.

Mot denna bakgrund föreslår jag att data- och offentlighetskommittén (DOK), som utreder användningen av personnummer i samhället också får i uppdrag att utreda de problem som är förenade med offentlighetsprincipens tillämpning på ADB-upptagningar.

En central uppgift för kommittén bör vara att undersöka hur TF:s bestämmelser om allmänna handlingar har fungerat vid tillämpningen på ADB-upptagningar och att föreslå de ändringar som kan vara befogade. Kommittén bör särskilt överväga åtgärder för att stärka offentlighetsprincipen när det gäller dess egentliga syfte att ge medborgarna möjligheter till kontroll och insyn i myndigheternas verksamhet.

Vidare bör kommittén överväga om det finns skäl att begränsa möjligheterna att få ut uppgifter från myndigheterna för andra ändamål, t. ex. att göra massuttag ur ADB-register för kommersiella syften.

Bland andra frågor som kommittén skall ta upp kan nämnas frågan om

rättelse av felaktiga uppgifter i ADB-register och om rätten till skadestånd när ett ADB-register innehåller oriktiga uppgifter.

KU 1985/86:5 y

Utredningsuppdraget anges vidare i tilläggsdirektiven som följer:

En primär uppgift för kommittén bör vara att analysera grundlagsbestämmelserna om offentlighetsprincipen och ADB, att undersöka hur de har fungerat i praktiken och att lägga fram förslag till de ändringar som kan behövas.

Kommittén bör också behandla en rad andra frågor, som jag skall ta upp i det följande. Kommittén bör emellertid ha relativt fria händer att gå in även på andra frågor som har anknytning till huvudfrågorna.

Kommittén bör särskilt överväga åtgärder för att stärka offentlighetsprincipen när det gäller dess egentliga syfte att ge medborgarna möjligheter till kontroll och insyn i myndigheternas verksamhet. En utgångspunkt bör härvid vara att allmänheten även i fortsättningen i princip skall ha tillgång till myndigheternas ADB-upptagningar i samma utsträckning som myndigheterna själva.

För detta ändamål bör kommittén överväga åtgärder för att underlätta för allmänheten att utnyttja de insynsmöjligheter som offentlighetsprincipen ger. Jag vill särskilt understryka vikten av att myndigheternas ADB-system anpassas efter offentlighetsprincipen och inte tvärtom. Man bör alltså eftersträva att ADB-systemen ges en god offentlighetsstruktur.

Som bakgrund till kommitténs arbete vill jag också nämna att riksdagen helt nyligen har behandlat ett antal motioner med anknytning till kommitténs uppdrag. I betänkandet 1984/85:7 har konstitutionsutskottet tagit upp dels frågor om användning av personnummer och samkörning av dataregister o. d., dels frågor om myndigheternas försäljning av ADB-uppgifter, rättelse av felaktiga uppgifter m. m.

Utskottet hänvisade vid sin behandling av motionerna dels till DOK:s pågående arbete, dels till de väntade tilläggsdirektiven om offentlighetsprincipen och ADB. I enlighet med utskottets hemställan beslöt riksdagen att motionerna skulle anses besvarade med vad utskottet anfört.

Med anledning av motionerna om samkörning av personregister m. m. vill jag erinra om att kommittén enligt sina ursprungliga direktiv skall föreslå åtgärder för att undanröja de risker för integritetskränkningar som användningen av ADB kan visa sig medföra. Bl. a. skall kommittén överväga om det finns skäl att föreslå ändringar i datalagens och sekretesslagens regler till skydd för den personliga integriteten.

Utskottets överväganden

I propositionen redovisas regeringens arbete på dataområdet och föreslås att riksdagen godkänner vissa riktlinjer för den framtida datapolitiken.

Några avsnitt i propositionen berör konstitutionsutskottets beredningsområde. Det är i första hand kapitel 7 i det inledande avsnittet om datatekniken och den personliga integriteten och kapitlen 2-4 i justitiedepartementets avsnitt om offentlighet och sekretess, rättelse i myndigheternas ADB-register och integritetsfrågorna.

Flertalet följdmotioner med anledning av propositionen behandlar problem som har anknytning till nu nämnda delar av propositionen. Till konstitutionsutskottet har under den allmänna motionstiden 1985 remitterats elva motioner i datafrågor. Dessa motioner har ännu inte behandlats av

utskottet. Med undantag av några motionsyrkanden som syftar till grundlagsändringar, vilka utskottet behandlar i annat sammanhang, överlämnar utskottet med eget yttrande motionerna till finansutskottet för att de skall kunna behandlas i anslutning till propositionen. Utskottet vill understryka att de frågor som tas upp i dessa motioner liksom i flertalet följdmotioner till propositionen tillhör konstitutionsutskottets beredningsområde. Den nu tillämpade handläggningsordningen är emellertid enligt utskottets mening att föredra av praktiska skäl i det läge som uppstått genom att propositionen remitterats till finansutskottet.

De motioner som utskottet med finansutskottets medgivande överlämnar till finansutskottet är: 1984/85:452, yrkande 11, 572, 1177, 1493, 2232, 2717, yrkandena 1-7, 2718 och 2749. Utskottets yttrande omfattar samtliga motioner utom yrkande 3 i motion 2749. Detta yrkande tillhör inte i första hand utskottets beredningsområde.

Hösten 1984 behandlade konstitutionsutskottet ett stort antal motionsyrkanden i datafrågor; många med väsentligt samma innehåll som de nu aktuella motionerna (KU 1984/85:7). Det viktigaste syftet med flertalet av motionerna var då som nu att stärka skyddet för människornas integritet i datasamhället. Utskottet pekade på en rad insatser som gjorts på området men konstaterade att det trots dessa insatser utan tvekan fanns en oro i samhället för datorernas förmåga att lagra information om den enskilda människan. Som anförs i den nu aktuella propositionen (s. 24 f.) är diskussionen framför allt koncentrerad till de olika risker för integritetskränkningar som kan uppkomma till följd av datateknikens användning inom den offentliga sektorn, där den mest inträngande och känsliga informationen om den enskilde finns.

Alla viktiga integritetsfrågor får enligt utskottets mening anses omfattas av direktiven till den år 1984 tillsatta data- och offentlighetskommittén, som är parlamentariskt sammansatt. Kommittén skall enligt sina direktiv (1984:24 och 1984:48) utreda användningen av personnummer och de problem som är förenade med offentlighetsprincipens tillämpning på ADB-upptagningar. Därvid ingår bl. a. att undersöka hur tryckfrihetsförordningens bestämmelser om allmänna handlingar har fungerat vid tillämpningen på ADB-upptagningar och att föreslå de ändringar som kan vara befogade. Bland de frågor som särskilt tas upp i direktiven kan dessutom nämnas massuttag, myndigheternas försäljningsverksamhet, rättelse i ADB-register och skadestandsfrågor. Det framhålls att kommittén emellertid bör ha relativt fria händer att gå in även på andra frågor som har anknytning till huvudfrågorna. Avsikten är att utredningsuppdraget skall vara slutfört så snart som möjligt. I den mån kommittén kommer att framlägga förslag till grundlagsändringar skall förslag föreläggas riksdagen senast hösten 1986.

Regeringens redovisning av integritetsfrågorna i propositionen föranleder mot bakgrund av det arbete som pågår inom data- och offentlighetskommittén inte någon annan kommentar från utskottets sida än att det får anses tillfredsställande att den viktiga frågan om *rättelse* i felaktiga dataregister på regeringens uppdrag behandlats av datainspektionen och lett till att denna utfärdat allmänna råd om tillämpningen av 8 § datalagen (1973:289). Dessa innebar sammanfattningsvis följande:

Vid varje registeransvarig myndighet bör finnas en tjänsteman med uppgift att ta emot felanmälningar. Denne skall i samråd med för verksamheten ansvariga tjänstemän inom myndigheten verka för

- att varje personregister är utformat på sådant sätt att rättelser och kompletteringar kan ske enligt bestämmelserna i datalagen,
- att den registrerade alltid underrättas om de åtgärder en anmälan om felaktighet föranlett,
- att anmälda fel alltid behandlas utan dröjsmål och att de registrerade alltid underrättas om orsaken till att en felanmälan inte kan utredas och åtgärdas inom tre arbetsdagar,
- att den registrerade får upplysning om sin rätt till skadestånd enligt 23 § datalagen eller att anmälan kan ske till justitiekanslern (JK) enligt skadeståndslagen,
- att allmänheten underrättas om vilka personregister myndigheten för,
- att rutinen för tillämpningen av 10 § datalagen är utformad så att lagenligt begärda registerbesked expedieras utan dröjsmål och utan att orsaka myndigheten onödiga kostnader,
- att myndigheten fortlöpande fullgör sin förteckningsskyldighet enligt sekretesslagen och datalagen,
- att hålla chefen för myndigheten underrättad om de problem som framkommer vid myndighetens tillämpning av datainspektionens råd.

I motion 1985/86:26, yrkande 1 har yrkats avslag på propositionen. Det anförda innebär att utskottet avstyrker motionsyrkandet i den del det tar sikte på utskottets beredningsområde.

Frågan om felaktiga databeslut och dess konsekvenser för den enskilde tas upp i motionerna 1984/85:452, yrkande 11 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) och 1493, yrkande 1 av Bengt Westerberg m. fl. (fp). Vissa andra frågor som har samband med registeransvaret och rätten till registerutdrag behandlas i motionerna 1984/85:1493, yrkande 2 och 2717, yrkandena 1 och 6 av Gunnar Hökmark (m).

De nu redovisade av datainspektionen utfärdade anvisningarna får tillsammans med det uppdrag som i hithörande frågor lämnats data- och offentlighetskommittén anses tillgodose nu berörda motionsyrkanden.

Motionerna 1984/85:572 av Lena Öhrsvik och 1493, yrkande 4 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) samt motionerna 1985/86:25, yrkande 3 av Björn Molin och Margitta Edgren (båda fp) och 26, yrkande 7 av Gunnar Hökmark (m) behandlar frågor med anknytning till offentlighetsprincipens tillämpning på ADB-material. Dessa frågor har varit föremål för utredning tidigare och lett till vissa ändringar i tryckfrihetsförordningen (prop. 1981/82:37, KU 1981/82:21).

Många problem kvarstår emellertid när det gäller att tillämpa reglerna om allmänna handlingars offentlighet på datalagrat material. Dessa problem skall som framgår av det föregående utredas av data- och offentlighetskommittén, som därvid är oförhindrad att föreslå de grundlagsändringar som den anser befogade. Utskottet anser att kommitténs förslag bör avvaktas och förordar att motionsyrkandena anses besvarade härmed.

Vad nu sagts om att arbetet i data- och offentlighetskommittén bör avvaktas gäller enligt utskottets mening också de problem som vållas av *samkörning av olika dataregister* – motionerna 1984/85:1177 av Christer Eirefelt (fp) och Lars Ahlström (m), 1493, yrkande 3 av Bengt Westerberg

m. fl. (fp), 2232, yrkande 1 av Lars Tobisson m. fl. (m) och 3243, yrkande 1 av Rune Rydén och Lennart Blom (båda m) samt 1985/86:23, yrkande 1 av Lars Tobisson m. fl. (m) – kraven på *begränsningar i uppgiftslämnandet till myndigheter* – motionerna 1984/85:2232, yrkandena 2 och 3 av Lars Tobisson m. fl. (m), 2717, yrkandena 3 och 5 av Gunnar Hökmark (m) och 3243, yrkandena 2 och 3, 1985/86:23, yrkandena 2 och 3 samt 26, yrkande 5 av Gunnar Hökmark (m) – samt *myndigheternas försäljning av datauppgifter* – motionerna 1984/85:2718 och 1985/86:26, yrkande 6, båda av Gunnar Hökmark (m). Detsamma gäller motion 2717, yrkande 2 om andra sökbegrepp än personnummer och yrkande 4 om olika välfärdssystemens inverkan på den enskildes integritet, motion 1984/85:3244, yrkande 2 av Göthe Knutson m. fl. (m) i den del som avser integritetsskyddet samt motion 1985/86:25, yrkande 1 av Björn Molin och Margitta Edgren om ett ökat skydd för den personliga integriteten. Samtliga dessa motioner får således anses besvarade med hänvisning till data- och offentlighetskommitténs arbete.

Utskottet vill beträffande myndigheternas uppgiftsinsamlade tillägga att såväl konstitutionsutskottet som finansutskottet i tidigare sammanhang framhållit att det självfallet bör vara en utgångspunkt för alla myndigheter att så långt möjligt begränsa uppgiftsinsamlandet (KU 1984/85:29, FiU 1984/85:6 y).

I motion 1984/85:2717, yrkande 7, begärs ett tillkännagivande till regeringen av innebörd att regeringen bör vara mindre generös med dispenser för datasamkörningar än vad som hittills varit fallet. Enligt motionen har regeringen vid ett antal tillfällen gett tillstånd till datasamkörningar i strid mot datainspektionens beslut.

Under 1983/84 års riksmöte behandlade utskottet vid sin granskning av regeringen bl. a. regeringens handläggning av vissa datafrågor. Utskottet uttalade därvid i sitt av riksdagen godkända granskningsbetänkande (KU 1983/84:30 s. 27) att tillstånd till samkörning i vissa granskade fall fick ses som en icke avsedd fördjupning av det statliga person- och adressregistret (SPAR). Regeringsbesluten i fråga var därför enligt utskottets mening betänkliga från integritetssynpunkt. Utskottet, som har för avsikt att också fortsättningsvis bevaka regeringens praxis i dataärenden, anser det inte i förevarande sammanhang påkallat med något tillkännagivande av den innebörd som föreslås i motionen. Utskottet vill också erinra om det arbete som enligt vad som redovisats i det föregående pågår inom data- och offentlighetskommittén. Motionsyrkandet får anses besvarat härmed.

I motion 1984/85:2749, yrkande 1 och 3245, yrkande 2 båda av Bengt Kindbom m. fl. (c) begärs ett tillkännagivande till regeringen av innebörd att nya regler eller nya "tillämpningar" baserade på personnummer, samkörning av dataregister m. m. inte bör införas innan data- och offentlighetskommitténs förslag föreligger.

Enligt utskottets mening är det knappast möjligt eller ens lämpligt att generellt "låsa" tillämpningen av datalagen och hithörande lagstiftning eller ny lagstiftning under en längre tid. Utskottet förutsätter dock att såväl regeringen som övriga tillämpande myndigheter noggrant bevakar integritetsproblemen. Att så är fallet bestyrks enligt utskottets mening av de

uttalanden kring integritetsfrågorna som görs i förevarande proposition. Med det anförda avstyrks motionsyrkandena.

Enligt motion 1984/85:2232, yrkande 4 av Lars Tobisson m. fl. (m), motion 1984/85:3243, yrkande 4 av Rune Rydén m. fl. (m) och motion 1985/86:23, yrkande 5 av Lars Tobisson m. fl. (m) bör regeringsrätten och inte regeringen vara besvärinstans vid talan mot datainspektionens beslut enligt datalagen (1973:289), kreditupplysningslagen (1973:1173) och inkassolagen (1974:182). Ett motionsyrkande med samma innehåll prövade utskottet vid 1984/85 års riksmöte (KU 1984/85:7). Utskottet konstaterade att föredragande statsrådet vid datalagens tillkomst 1973 uttalat viss sympati för att överprövningen skulle ligga hos regeringsrätten men att han på grund av den politiska betydelse som datainspektionens beslut hade dock stannat för att förordade regeringen som besvärinstans. Utskottet förklarade sig dela bedömningen att datainspektionens beslut ofta hade betydande politiska inslag och ansåg det därför motiverat att behålla regeringen som besvärinstans. Utskottet har fortfarande samma uppfattning i frågan och avstyrker således motionsyrkandena.

I motion 1985/86:24 av Sivert Andersson (s) begärs en snabb lagreglering av dataanvändningen i arbetslivet. Det framhålls i motionen att datatekniken medför alltmer avancerade övervakningssystem för att upptäcka störningar i produktionen. Ibland innebär detta mycket ingående analyser av individers arbete och spiltider, t. ex. registrering av toalettbesök, närgångna prestationsmätningar, samtal med arbetskamrater o. d.

En motion med motsvarande frågeställning behandlade konstitutionsutskottet i förra årets databetänkande (KU 1984/85:7). Utskottet framhöll då att dataeffektutredningen i sitt slutbetänkande (SOU 1984:20) berörde problem som sammanhänger med datatekniken och de anställdas integritet. Bl. a. förordade utredningen en viss skärpning av datalagen för att tillgodose integritetsbehoven.

I förevarande proposition (s. 97) uttalar arbetsmarknadsministern med anledning av en skrivelse från Svenska metallindustriarbetareförbundet följande i frågan:

Enligt min mening är frågan om arbetstagarnas integritetsskydd i samband med införande av ny teknik i hög grad en fråga om medbestämmande vid förändringar av arbetets organisation. Det är därmed i första hand genom förhandlingar och avtal som lösningar skall sökas på problem av den art som förbundet tar upp. Medbestämmandeavtal har också träffats för samtliga sektorer av arbetsmarknaden och för vissa branscher gäller särskilda avtal om införande av ny teknik. I de frågor som ligger vid sidan om datalagen är det naturligt att eventuella kompletteringar görs i avtal av nyss nämnt slag. Jag delar förbundets uppfattning om behovet av ytterligare forskning och utvecklingsarbete rörande integritetsaspekterna vid införandet av ny teknik.

Som utskottet uttalade förra året är det viktiga integritetsproblem som det här är fråga om. System som leder till långtgående kontroll av de anställda bör givetvis inte få förekomma. Om de av arbetsmarknadsministern anvisade vägarna inte kan ge resultat får givetvis andra sätt prövas. Lagstiftning kan därvid bli nödvändig. Med det anförda får motionen anses besvarad.

I motion 1985/86:25, yrkande 2 av Björn Molin och Margitta Edgren (båda

fp) begärs beslut av riksdagen om att socialstyrelsens arbete på ett centralt slutenvårdsregister bör upphöra i avvaktan på data- och offentlighetskommitténs förslag. Även motion 1985/86:26, yrkande 3 av Gunnar Hökmark (m) behandlar ifrågavarande register.

Justitiekanslern (JK) har den 16 september 1985 anfört besvär över datainspektionens beslut den 26 augusti 1985, vari socialstyrelsen getts tillstånd att inrätta och föra personregister, "slutenvårdsregistret för hela riket". Regeringen har ännu inte prövat ärendet. Med anledning av att JK i sina besvär begärt att regeringen skall meddela verkställighetsförbud har socialstyrelsen underrättat regeringen att den tills vidare inte avser att inrätta registret.

Data- och offentlighetskommittén har till uppdrag att också utreda de integritetsproblem som föreligger inom sjukvården.

Mot bakgrund av det anförda får enligt utskottets mening förutsättas att frågan om det aktuella registret inte tas upp förrän data- och offentlighetskommitténs förslag föreligger. Med det anförda får motionsyrkandena anses tillgodosedda.

Även den i motion 1985/86:26, yrkande 4 upptagna frågan om rätt att begära att den egna patientjournalen inte förs på data får anses omfattas av kommitténs uppdrag. Motionsyrkandet bör anses besvarat härmed.

Avslutningsvis vill utskottet något kommentera frågorna om den mera övergripande bevakningen av utvecklingen på dataområdet. Det är frågor som berörs i flera motioner. Konkreta yrkanden härom finns i första hand i motionerna 1984/85:2749, yrkande 2 och 3245, yrkande 1 båda av Bengt Kindbom m. fl. (c).

Som uttalas i propositionen griper datafrågorna in på nästan alla samhällsområden. Vikten av att det från statsmakternas sida skapas instrument som gör det möjligt att följa utvecklingen kan därför inte nog understrykas. Datadelegationen har haft detta som sin huvuduppgift. Häri har ingått att främja kunskapsinhämtande på området och att uppnå en positiv utveckling av dataanvändningen i samhället under demokratisk styrning och kontroll. Dessa uppgifter skall enligt propositionen övertas av en statsrådsgrupp, biträdd av en referensgrupp som representerar de politiska partierna, myndigheterna, näringslivet och arbetsmarknadens parter.

Enligt utskottets bedömning bör det finnas möjligheter för en så allsidigt sammansatt grupp med representanter för regeringen i ledningen att finna effektiva former för denna viktiga verksamhet. Det får förutsättas att gruppen ges tillräckliga resurser för att kunna uppnå meningsfulla resultat.

Med det anförda får de nu aktuella motionsyrkandena anses besvarade. Yrkande 3 i motion 3245 om bibehållande av datadelegationen avstyrks.

Stockholm den 21 november 1985

På konstitutionsutskottets vägnar

Olle Svensson

Närvarande: Olle Svensson (s), Wivi-Anne Cederqvist (s), Birgit Friggebo (fp), Bertil Fiskesjö (c), Kurt Ove Johansson (s), Hans Nyhage (m), Sture Thun (s), Gunnar Biörck i Värmdö (m), Sören Lekberg (s), Bengt Kindbom (c), Nils Berndtson (vpk), Ulla Pettersson (s), Kristina Svensson (s), Ingela Mårtensson (fp) och Gunnar Hökmark (m).

KU 1985/86:5 y

Avvikande meningar

1. Hans Nyhage, Gunnar Biörck i Värmdö och Gunnar Hökmark (alla m) anser att utskottet

beträffande *avslag på propositionen* bort anföra följande:

De uttalanden i propositionen som berör utskottets beredningsområde – dvs. i första hand integritetsfrågorna – innehåller inga konkreta förslag. Den attityd som uttalandena ger uttryck för visar att regeringen anser frågan om den enskildes integritet vara en avvägningsfråga. Mycket långtgående integritetskränkningar skulle således bli möjliga om samhällets intresse kräver det. En sådan inställning kan inte accepteras. Enligt utskottets mening får inte samhällsintressena drivas så långt att den enskilda människans berättigade krav på personlig frihet och okränkbarhet sätts åsido. Utskottet behandlar i ett särskilt betänkande behovet av ett i regeringsformen stadgat integritetsskydd.

Med det anförda anser utskottet att uttalandena i propositionen i berörda delar inte kan godtas. Utskottet tillstyrker således motion 1985/86:26, yrkande 1 av Gunnar Hökmark, i den del den hänför sig till utskottets beredningsområde.

beträffande *begränsningar i myndigheternas uppgiftsinhämtande* bort anföra följande

Flera motioner tar upp frågan om begränsningar i uppgiftslämnandet till statliga myndigheter.

Enligt utskottets mening är detta ett område som hittills inte ägnats tillräcklig uppmärksamhet av statsmakterna. Det är uppenbart att många statliga myndigheter påtar sig en avsevärd överinsamling av uppgifter. Det är enligt utskottets mening nödvändigt med en skärpt praxis så att en mer ingående prövning av behovet av uppgifterna sker innan beslut fattas om insamling och lagring av data om enskilda medborgare. Dessa frågor måste bedömas vara av en sådan vikt att de bör anförtrors åt en särskilt utsedd delegation. Utskottet tillstyrker därför motionerna 1984/85:2232, yrkandena 2 och 3 och 2717, yrkandena 3 och 5 samt 1985/86:23, yrkandena 2 och 3 och 26, yrkande 5.

beträffande *besvärinstans vid besvär över datainspektionens beslut*

Enligt motionerna 1984/85:2232 och 3243 samt 1985/86:23 bör regeringsrätten och inte regeringen vara besvärinstans vid besvär över datainspektionens beslut.

Vid datalagens tillkomst uttalade föredragande statsrådet viss sympati för att överprövningen skulle ligga hos regeringsrätten, men ansåg dock att

datainspektionens beslut hade sådan politisk betydelse både när det gällde att förebygga risker för otillbörliga intrång i personlig integritet och när det gällde att göra avvägningar mot samhällsekonomiska intressen att regeringen (Kungl. Maj:t) borde vara besvärinstans.

Enligt utskottets mening talar starka skäl för att flytta besvärsprövningen av ifrågakvarande ärenden till regeringsrätten, som med hänsyn till sin övriga verksamhet har särskild kompetens att bedöma frågorna.

Det får också enligt utskottets mening anses olämpligt att frågor om mänskliga fri- och rättigheter, dit besvär över datalagen kan höra, blir föremål för bedömningar av regeringar med växlande politiska åsiktsinriktningar. Genom att lägga besvärsprövningen hos regeringsrätten undviker man varje antydning till misstanke om att ovidkommande synpunkter tillåts påverka avgörandet av ett besvärssärende på ifrågakvarande område. Motionerna bör därför bifallas i nu aktuella delar.

2. Bertil Fiskesjö och Bengt Kindbom (båda c) samt Nils Berndtson (vpk) anser att utskottet

beträffande frågan om att *avvakta data- och offentlighetskommitténs arbete* bort anföra följande

I ett par motioner begärs ett tillkännagivande till regeringen av innebörd att nya regler eller nya tillämpningar, baserade på personnummer, samkörning av dataregister m. m. inte bör införas innan data- och offentlighetskommitténs förslag föreligger.

Som framhållits i det föregående ingår alla viktiga integritetsfrågor i data- och offentlighetskommitténs uppdrag. Detta uppdrag får bl. a. ses som ett försök att få ett samordnat grepp av och söka lösningar till de problem som användningen av ADB skapat på detta område. Som anförs i motionerna är det därför angeläget att medan utredningen pågår ingen ny integritetskränkande praxis tillämpas eller nya regler tillskapas, som ytterligare inskränker den personliga integriteten. Detta bör med anledning av motionerna 2749, yrkande 1 och 3245, yrkande 2 ges regeringen till känna.

beträffande *datadelegationen* bort anföra följande

Datadelegationen har hittills haft som huvuduppgift att följa utvecklingen på dataområdet. Avsikten är nu att delegationen skall ersättas med en statsrådsgrupp, förstärkt med en särskild referensgrupp.

Enligt utskottets uppfattning kan en statsrådsgrupp sådan som den föreslagna inte uppfylla de krav på samordning och initiativ inom dataområdet som måste ställas. Som anförs i motion 1984/85:3245 bör datafrågorna handläggas med utgångspunkten att många parter, grupper och enskilda ges möjlighet att påverka utvecklingen och användningen av datatekniken. Det finns en risk att statsrådsgruppen endast kommer att utnyttjas för information vid de tillfällen som den själv finner lämpliga.

Utskottet anser därför att datadelegationen bör fortsätta sin verksamhet.

Med det anförda tillstyrker utskottet bifall till motion 3245, yrkande 3.

